

Forsvaret brenner truet urskog

**Den verneverdige
bjørkeskogen i Nord-
Norge er truet. En av
årsakene er at forsva-
ret bruker denne
urskogen til ved.
Norsk institutt for
naturforskning (Nina)
slår nå alarm.**

N&M Bulletin
Jens Petter Toldnæs

I nordre Nordland og Troms har det de siste ti-årene vært gjennomført en betydelig hogst i løvskogen. Virket brukes i treforedlingsindustrien, og ikke minst som brensel til Forsvaret i Indre Troms. I 1990 ble det avvirket omlag 180.000 kubikkmeter tre. 120.000 av dette gikk til ved. Resten ble brukt til produksjon av sponplater i Sør-reisa.

I et brev til Direktoratet for naturforvaltning (DN), uttrykker Nina bekymring for hva som er i ferd med å skje med de spesielle habitatene som bare finnes på Nordkalotten.

«Bjørkeskogene som en finner på Nordkalotten er enestående i verden. (...) Med vår lokale kunnskap om skogene i nord er vi sterkt bekymret for hva som er i ferd med å skje med flere av de spesielle habitatene.»

De nordlige bjørkeskogene er forsømt i vernesammenheng. Det er ennå ikke satt i gang en egen verneplan for løvskog i Nord-Norge.

Svært lite naturskog

Det har aldri stått mer skog på rot i Nord-Norge enn det gjør i dag, men det meste må betraktes som kulturskog, ifølge Nina. Andelen naturskog er svært liten. Instituttet mener at myndighetene nå må foreta seg noe for å redde denne naturskogen, «før det er for sent,» som det heter i brevet.

– Rio-konferansen ga oss klar beskjed om det ansvaret vi har for å ivareta det biologiske mangfoldet. Dette må vi nå følge opp også i de nordlige bjørkeskogene, sier forsker Karl Birger Strann ved Ninas avde-

ling i Tromsø til N&M Bulletin.

Han sier imidlertid at forskerne mangler bevis for at arter forsvinner som en følge av nedhogging og treslagskifte, selv om de med stor sikkerhet vet at det skjer.

– Skognæringen bruker mangelen på bevis mot oss. Derfor ønsker vi nå å sette i gang nærmere undersøkelser om naturmangfoldet i den nordlige bjørkeskogen, sier han.

Vet lite

Nina skriver videre at forskerne foreløpig vet lite om dyrelivet i nordlige bjørkeskogene. Det mangler også fugleregistreringer for store deler av skogområdene i landsdelen.

Dyrelivet i denne regionen er etablert etter siste istid, hovedsakelig gjennom innvandringsveier fra sør og øst. Dette gjør at dyrelivet skiller seg klart ut fra det sør-norske. Nyere resultater fra ringmerking

har vist at en rekke fuglepopulasjoner i nord er helt adskilte fra de sør-norske gjennom forskjellige trekk- og overvintringsområder, skriver Nina.

Granplantasjer

Også de såkalte granplantasjene utgjør en trussel mot bjørkeskogen. De siste 10-15 årene er det plantet omlag 20 millioner granplanter i Nord-Norge.

– Hvis dette fortsetter, vil vi ikke bare miste den uberørte bjørkeskogen, men også kulturbjørkeskogen og det mosaikklandskapet som er så typisk for landsdelen, sier Strann. Han er spesielt kritisk til det han kaller granplantasjer.

– Store områder er tilplantet med like gamle trær av samme art. Det tynnes lite ut og vi får en steril skogbunn. Vi ser allerede store forandringer i fuglelivet. De opprinnelige artene forsvinner og granspesialister kommer inn, sier han.

Det var ikke mulig å få en kommentar fra Forsvaret før N&M Bulletin gikk i trykken.

Sur nedbør knekker flest arter i Norge

side 3

Norge blir lobbyist i Brüssel

side 4

Mann og mus blir patentert

side 5

Veiprising kan bedre byluften drastisk

side 6

Er vandrefalken reddet?

side 10

Natur&Miljø Bulletin

Norges Naturvernforbund

Ansvarlig redaktør: Jon Knut Berg

Red. sekr: Ole P. Pedersen
Journalist Jens P. Toldnæs
Postboks 2113 Grünerløkka
0505 Oslo

Bankgiro: 1720.05.00717
Postgiro: 0803 50 94602
Elektronisk postadresse:
red.naturvern@oslonett.no
Telefon: 22 71 55 20
Telefax: 22 71 56 40

Annonser tlf: 22 71 92 20
Annonser fax: 22 71 92 38
Produksjon: Gan Grafisk.
Trykket på Cyclus, 100 prosent
resirkulert papir.
Neste N&M Bulletin kommer
15. januar 1995
Natur & Miljø Bulletin er
medlem av Den norske
fagpresses forening.

EØS-landet

Når vi nå har sagt nei til EU, vil politikerne gripe sjansen til å gjøre Norge til et foregangsland i miljøpolitikken? Eller vil EØS-avtalen og ja-partienes tilpasningsiver gjøre Norge til et EU-lik samfunn?

I den norske EU-valgkampen ble etter hvert miljø inkludert i alle opprømsinger fra både ja- og nei-siden: «sikkerhet, miljø, velferd, sysselsetting...»

Men det er langt fra ordskvalder til praktisk politikk. Ja-sidens miljøargument bestod først og fremst i at vi måtte inn i EU for å få de andre landene til å bli like miljøflinke som oss. Det var sjelden snakk om å høyne dagens norske miljøkrav. Både Høyre og Arbeiderpartiet er nå meget samstemte i sin iver etter å beskytte næringslivets konkurranseevne. I den konteksten er harmoniserte miljøkrav veien, og ikke modellkonstruksjon.

Det er ikke usannsynlig at Høyre og Arbeiderpartiet, assistert av Fremskrittspartiet, vil utforme norsk politikk på en måte som på mange områder gjør Norge EU-lik. På miljøområdet vil EØS-avtalen bidra til det. Miljøbestemmelser knyttet til produkter er jo etter hvert blitt en vesentlig del av miljøarbeidet. Forurensning fra industrien kommer nå mer gjennom produktene enn gjennom pipa.

Stortinget kan nedlegge veto mot EU-direktiver som skal bli til norsk lov gjennom EØS-avtalen. Men det sier seg selv at for mange veto pulveriserer avtalen. EU vil neppe godta at Norge til stadighet bare velger godbitene, og forkaster det ubehagelige.

Men vi får likevel håpe at blant andre miljøbevegelsen klarer å påvirke AP-ledelsen til ta større hensyn til naturen også her hjemme. Det er nok av oppgaver å ta fatt på. En god start er å kutte i statsstøtten til naturdeleggelser og i stedet bevilge mer penger til miljøtiltak. Kanskje AP kan overtale til å søke politisk støtte hos de miljøopptatte partiene til venstre? I lengden kan det jo bli pinlig for Thorbjørn Jagland å ha Jan Petersen som sin beste miljø-kamerat.

Men det kanskje beste av alt ville være hvis Høyre nå tok sin konservatisme på alvor og brukte naturvern som en av sine fanesaker.

Kort sagt: kanskje 1995 blir et virkelig naturvernår, ikke bare en kampanje i regi av miljøbevegelsen. Først da ville utfallet av folkeavstemningen få en mening.

Gjestekommentar

Internasjonalt miljø-samarbeid?

Helge Ole Bergesen

Forsker, Fridtjof Nansen Inst.

Det ble sagt mange og store ord om det internasjonale miljø-samarbeidet tidligere i høst. Nå når slaget er over og den verste støyen har lagt seg, er tiden inne til å se litt nærmere på de realitetene bak retorikken:

Det finnes hundrevis av små og store internasjonale miljø-avtaler og -organisasjoner. Uansett omfang, er de alle basert på de samme grunnleggende prinsippene: regjeringene bestemmer selv hvilke forpliktelser de vil påta seg. Ingen kan tvinge dem til å gå inn i en avtale de ikke ønsker. Skal en avtale utvides eller forsterkes, krever det som regel ny godkjenning fra alle deltakerne.

Dette betyr at det kantasvært lang tid før regjeringene blir enige om innholdet i en avtale, og derpå noen år til før tilstrekkelig mange stater har tiltrådt den, slik at den kan tre i kraft. Da er avtalen folkerettslig bindende, men det betyr ikke uten videre at den blir gjennomført. Mange miljøavtaler pålegger i første omgang regjeringene å rapportere om utslipp av et bestemt stoff, og om hvilke tiltak de setter i verk for å redusere eller begrense dem. Dessverre viser det seg i praksis at selv slike rapporteringsforpliktelser ikke blir fulgt tilfredsstillende opp.

Montreal-protokollen ble tidligere i høst av mange miljøvernere fremhevet som et eksempel på vellykket internasjonalt miljø-samarbeid. Det er riktig at de store KFK-producentene har skåret ned sine utslipp dramatisk, men hvis vi ser på dette som et uttrykk for globalt miljø-samarbeid, blir bildet et annet. Det viser seg at en stor del av de som har tiltrådt avtalen ikke følger opp sine forpliktelser: I 1993 hadde tre av fire stater ennå ikke rapportert for året før. Formelt sett er dette «ulovlig», men det er i

praksis ikke annet å gjøre enn å oppfordre regjeringene til å leve opp til sine forpliktelser (for flere detaljer, se «Green Globe Yearbook»).

En annen vesentlig svakhet ved det internasjonale miljø-samarbeidet er at det lett kan oppstå konflikter om gjennomføringen, f.eks. om et bestemt stoff dekkes av en avtale. Slike problemer må løses gjennom forhandlinger mellom statene. Hvis en av dem insisterer på at den har rett til å fortsette sine utslipp, er det lite de andre kan gjøre. Avtalene mangler som regel ordninger for håndhevelse. Blir de brutt, så blir de brutt -- lovlig eller ei. Igjen er det blitt henvisning til Montreal-protokollen som et effektivt unntak, men dessverre er dette misvisende. Det er riktig at avtalen åpner for å bruke handelssanksjoner, men det er mot stater som ikke deltar i samarbeidet. Hvis en regjering som har tiltrådt ikke følger opp forpliktelsene, kan de andre ikke gjøre annet enn å appellere til dens gode vilje.

Det internasjonale miljø-samarbeidet, slik vi kjenner det i dag, mangler altså effektive beslutningsorganer, domsmyndighet og sanksjonsmidler. Dette skyldes at de fleste statene i verden setter sin egen nasjonale råderett høyere enn hensynet til internasjonalt miljøvern.

Under EU-debatten ble det kastet frem radikale ideer, som en «ny generasjon av miljøavtaler», som tilsynelatende skulle overvinne disse innebygde svakhetene. For meg er dette fortsatt tåketale, men kanskje noen av dem som snakket ivrigst om dette kunne forklare hvem som skal delta i slike, hvilke spørsmål de skal omfatte, hvilken makt de skal ha -- og ikke minst hvordan deres myndighet skal forenes med den rådende norske selvstyrtet for året før. Formelt sett er dette «ulovlig», men det er i

Sur nedbør knekker flest arter i Norge

Sur nedbør er den viktigste årsaken til at arter forsvinner i Sør-Norge. Det slår en ny utredning, laget for Direktoratet for naturforvaltning, fast. Forskerne ber om bedre overvåking av vassdragene.

N&M Bulletin

Ole P. Pedersen

I rapporten «Sur nedbør i Norge – status, utviklingstendenser og tiltak», har et utvalg på vegne av DN gått grundig gjennom dagens forsuring, med spesiell vekt på Vestlandet.

En tredjedel av Norges landareal er skadet av forsuring. På Vestlandet strekker skadebeltet seg helt nord til Sogn og Fjordane.

Rapporten viser at arealet som er skadet, er femdoblet de siste 40 årene. Det blir også slått fast at det er Hordaland, Sogn og Fjordane og Hedmark som har hatt den dårligste utviklingen de siste 15 årene.

Færre arter overalt

DN-rapporten bekrefter at det biologiske mangfoldet er redusert i alle områder hvor naturens tålegrense for forsuring blir overskredet.

– Tapet av det biologiske mangfoldet har aldri vært kvantifisert, sier Steinar Sandøy, overingeniør ved DN, til N&M Bulletin. Sandøy har ledet rapportarbeidet. Han sier det nok er mulig å tallfeste hvor mange arter som er forsvunnet, men at forskerne ikke er enige om en entydig liste.

En av anbefalingene i rapporten er å intensivere overvå-

kingen av vassdrag på Vestlandet. Sandøy sier en viktig årsak til dette er at forskerne rett og slett ikke vet nok om den sure nedbørens virkninger på disse områdene.

Vet for lite om Vestlandet

– Til nå har mye vært konsentrert om Sørlandet, hvor det er en stabil, sur situasjon, mens områder hvor vi forventer endringer ikke er prioritert, sier Sandøy. DN er usikkert på hvor stort kalkingsbehovet er på Vestlandet, og vet for lite om hvor sårbare laksestammene er for den sure nedbøren i dette området.

Overvåkingen av vassdragene vil nå bli lagt noe om. Vassdragene på Vestlandet skal prioriteres høyere enn hittil.

Usikker framtid

Sandøy kan ikke si noe om

hvordan utviklingen vil bli framover. Det avhenger av hvordan svovelutslippene og nitrogenutslippene blir.

I rapporten skisserer også forskergruppen at det kan ta mellom 50 og 400 år før den økologiske balansen er gjenopprettet.

– Det er stor usikkerhet om dette. Vi har ikke konkrete eksempler å vise til, og disse anslagene er resultatet av modellkjøringer, forklarer Sandøy.

Utvalget påpeker også at det er kostnadseffektivt å bruke mange penger på reparerende tiltak nå, enn å vente til senere. Kalkingsbehovet er anslått til rundt 350 millioner kroner, viser rapporten. Forskerne i utvalget mener det også bør etableres sikringsbestander og eventuelt genbanker, for å sikre at det biologiske mangfoldet ikke skal gå tapt i enda større grad.

Grønt i England?

Den britiske regjeringen knytter seg sterker opp mot «grønne» skatter.

Finansminister Kenneth Clarke introduserte en avfallsavgift og flere andre tiltak for å redusere energibruken da han la fram statsbudsjettet, ifølge The Guardian. Avfallsavgiften skal innføres først i 1996, etter en høringsrunde. Tiltaket er en del en strategi for å vri avgiftene fra arbeid til forurensning. Regjeringen ønsker også at diesel skal koste det samme som blyfri bensin. Friends of the Earth i England karakteriserer budsjettet som «det grønne til nå». Men miljøorganisasjonen kritiserer at regjeringen har kuttet mer i jernbane- enn i veibevilgningene.

Batteriforskrifter slaktes av bransjen

Spesialavfallsoperatørens organisasjon (SAO) slakter det nye forslaget til forskrifter om miljøskadelige batterier. Forskriftene er et alvorlig tilbakeskritt, mener SAO.

N&M Bulletin

Ole P. Pedersen

I en høringsuttalelse til Statens forurensningstilsyn (SFT), kritiserer SAO at SFT ikke vil stille noen formelle krav til de instansene som kan motta, lagre og transportere spesialavfallet.

SAO påpeker at mange bilbatterier blir uforsvarlig lagret i dag, og organisasjonen mener dette er «et trasig kapittel i norsk spesialavfallshistorie».

De nye forskriftene legaliserer disse «uverdige forholdene», mener SAO.

SAO foreslår i sin uttalelse at forskriftene bør inneholde krav til lagring, transport og levering. Organisasjonen håper SFT vil forandre sin holdning til problemet, heter det i brevet til forurensningstilsynet.

Forslag om kort tid

Avdelingsdirektør i SFT, Per Døvre, sier i en kommentar til N&M Bulletin at SFT er klar over problemet. Men SFT bruker andre lover og forskrifter i dag for å slå ned på uforsvarlig lagring av spesialavfall.

– De forholdene SAO peker på, er klart ulovlige ting som fylkesmannen vil slå ned på ved kontroll. Det samme vil

SFT gjøre ved våre inspeksjoner, sier Døvre. Han kan ikke si noe om SAOs forslag til forskrifter blir tatt hensyn til.

– Vi holder på med en gjennomgang av høringsuttalelsene. Deretter sender vi over et forslag til Miljøverndepartementet, som skal ta den endelige avgjørelsen, sier Døvre. Han regner med at SFT leverer sitt forslag om kort tid.

Fleresykler

For hver bil som ble solgt i 1993, ble det kjøpt tre sykler, skriver WorldWatch. 108 millioner sykler ble omsatt i fjor, hvorav rundt en tredjedel bare i Kina. I Danmark sykler hver fjerde pendler til toget hver dag.

Norge blir lobbyist

Norske myndigheter vil nærmest opptre som vanlige lobbyister i Brussel for å påvirke framtidige miljø-beslutninger innenfor EØS-avtalen.

BAKGRUNN
Jon K. Berg

På miljøområdet omfatter EØS-avtalen først og fremst krav knyttet til produkter. Blant annet ressursforvaltningen er utelatt. EØS-avtalen innebærer at EUs regler om det indre markedet med visse unntak også skal gjelde i Norge.

Norges nei til EU-medlemskap har frarøvet Norge mye av den formelle innflytelsen over miljøbeslutningene i EU. Nå må Norge i stor grad ta i bruk uformelle kanaler for å påvirke

utformingen av lover og regler vi må tilpasse oss som følge av EØS-avtalen.

Miljøråden i den norske delegasjonen i Brussel er sentral når norske myndigheter nå skal påvirke EUs beslutninger. Han eller hun skal på ulike måter forsøke å ivareta norske interesser i miljøsaker som verserer i beslutningssystemet i EU.

Ekspertergrupper

Men vi har også en del formelle kanaler vi kan bruke for å påvirke miljø-beslutningene. Norge vil fortsatt delta i forskjellige ekspertergrupper som assisterer kommisjonen i miljøspørsmål. Disse ekspertergruppene har stor makt, fordi deres utredninger danner basis for det videre arbeidet i kommisjonen. Det er eksperter fra statsadministrasjonen som sitter i disse gruppene. Det er for eksempel

flere ekspertergrupper innen kjemikalieområdet.

Når kommisjonen fremmer et forslag overfor rådet, vil det bli sendt ut på høring til berørte etater og organisasjoner i Norge. Deretter vil Norge ta kontakt med EU for å fremme de norske synspunktene på kommisjonsforslaget. Så skal forslaget gjennom en politisk beslutningsprosess i EU som vi er avskåret fra å delta i direkte. Men her kan vi bruke Danmark og Sveriges representanter for å påvirke utfallet.

Mindre informasjon

Som søkerland har Norge motatt en strøm av informasjon om planlagte miljøtiltak i EU. Denne strømmen blir kraftig redusert når vi nå har sagt nei. I stedet må norske diplomater forsøke å få ut informasjonen

gjennom uformelle kanaler.

Dette innebærer at norske myndigheter nærmest opptre som lobbyister, der korridorpolitikken erstatter formelle kanaler. Ifølge kilder i Miljøverndepartementet, vil det komme rundt ti miljødirektiver i året som vil komme inn under EØS-avtalen. Hittil har disse direktivene blitt vedtatt en masse som en del av EØS I og II. Fra nå av vil de imidlertid komme enkeltvis, med egne høringsrunder i Norge.

Teoretisk sett har Stortinget rett til å nedlegge veto mot disse direktivene. Men skjer det for ofte, kan EU komme med mottiltak, som å nekte å være med på et samarbeid i en ekspertergruppe innenfor det aktuelle temaet.

Hareide frykter miljøbløff

– Både ja- og neisiden brukte miljøargumentet aktivt i EU-kampen. Nå etter avstemningen virker det som om denne oppmerksomheten er i ferd med å forsvinne, sier generalsekretær Dag Hareide i Norges Naturvernforbund.

N&M Bulletin
Jon K. Berg

Hareide mener det er påfallende hvor raskt miljøsakene forsvant fra statsministerens lepper etter folkeavstemningen. Han registrerer at også Senterpartiet nå viser seg mindre miljø-opptatt enn under valgkampen.

– Naturvernforbundets oppgave er nå å forplikte alle partiene på miljøområdet. Vi vil så snart som mulig prøve å få et møte med alle partilederne om dette, sier Dag Hareide. Han understreker at dette er sekretariatets oppsummering etter

EU-saken. De tillitsvalgte har ennå ikke uttalt seg om spørsmålet.

Hareide sier videre at regjeringen i sin innstrammingspolitikk nå bør senke arbeidsgiveravgiften, og ikke røre miljøavgiftene. For øvrig mener han at det skal bli spennende å se hvilken vei Senterpartiet og Høyre går.

– Begge partiene heiste miljøfanen høyt under valgkampen. Samtidig vet vi at det er det motstridende syn på miljøsakene innad i partiene.

EØS-avtalen

Hareide sier videre at Naturvernforbundet kommer til å følge nøye med i miljøsakene som kommer gjennom EØS-avtalen. Dette vil skje gjennom Friends of the Earths kontor i Brussel, gjennom et samskingsnettverk for transport og miljø (T&E) og gjennom Eco-Counselling, som er et samskingsnettverk for forbruk og miljø.

– Jeg håper at det norske

Stortinget kan legge ned veto mot en del miljøsakene som kommer opp i EØS, slik som mat-sminke og patent på liv. På den måten kan Norge være en støttespiller for miljøvernere i EU som går mot disse direktiver.

– Men er det ikke nå mulig at Norge blir et EU-liket samfunn, uten innflytelse over beslutningene?

– Det virker som om ja-siden ønsker seg den utviklingen. Men ja-siden må ikke nå føre en «hva var det vi sa»-politikk, der naturen blir skadelidende. EU-kampen dreide seg dessuten også om en del grunnleggende ting som demokrati og nærhet til beslutningene.

Gjorde rett

– Var det riktig av Naturvernforbundet å ta stilling i EU-saken?

– EU-saken har vært vanskelig for Naturvernforbundet. En del har meldt seg ut, og det har vært en problematisk periode for ja-folk i ledelsen. I et-

tertid vil jeg si at vi ikke kunne unngå å uttale oss om EU-saken, fordi spørsmålet hadde så enorme dimensjoner. Vi har holdt en forholdsvis lav profil i valgkampen, bortsett fra at et par av mine uttalelser ble mistolket og slått stort opp i media. Jeg mener at Naturvernforbundet har ført en saklig og faktaorientert EU-kamp. Vi har prøvd å holde oss unna trosdebatten, avslutter Hareide.

Globalt ikke in

Norske kommuner er ikke interessert i å løse globale miljøproblemer. Ifølge en ny rapport fra Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR), har miljøvernaktiviteten i kommunene økt fra 1990 til 1993. Kommunene prøver å løse de lokale problemene, som knytter seg til innbyggernes trivsel og livsutfoldelse, skriver NIBR-aktuelt.

Mann og mus blir patentert

En nylig avholdt konferanse i Bern stilte spørsmål om naturen er i ferd med å degraderes til råmateriale for genindustrien. Det lever mennesker i dag som har sitt eget patentnummer.

N&M Bulletin
Jens Petter Toldnæs

Konferansen ble arrangert av Swissaid og Verdens Naturfond. Målet var å sette søkelys på den bioteknologiske industriens utvikling.

I dag er de store bioteknologiske selskapene ute etter å ta patent på såvel såkorn og matvareplanter som rene egenskaper i planter og dyr.

Patent på folk

En rekke selskaper ønsker å ta patent på egenskaper i menneskekroppen, for eksempel evnen til å motstå visse sykdommer. Hensikten er å bruke egenskapene kommersielt. Under konferansen kom det fram at det i øyeblikket foregår et gigantisk kappløp i naturen.

Leder i Regnskogsfondet, Lars Løvold, var til stede under konferansen i Bern. Han sam-

menligner dette med tidligere tiders kamp om kolonier. Selskapene kappes om få kontroll over størst mulig del av naturen. Den som får tak i noe først, eier det.

Oppfinnelse eller oppdagelse?

– I USA er det gitt patenter på menneskelig cellemateriale. Det betyr i praksis at et enkelt selskap får monopol på å jobbe medisinsk med en gitt menneskelig egenskap, sier Løvold, som også synes det er verdt å merke seg at bransjen ser ut til å foretrekke å søke patenter i USA, der det er lettere å oppnå vidtgående patenter enn i Europa.

Et viktig punkt i all tidligere patentlovgivning har vært at bare oppfinnelser kan patenteres. Løvold setter spørsmålstegn ved om det å oppdage en genetisk egenskap er å anse som en oppfinnelse.

Patenterte mennesker

Amerikaneren John Moore er en av dem som har stått fram som patentert menneske. Han levde lenge med en patentert evne til å motstå lymfekreft, før han døde.

En 26 år gammel indianer-kvinne fra Panama har også

fått internasjonal oppmerksomhet fordi deler av hennes genstruktur er blitt patentert mot hennes vilje. Ifølge Løvold la konferansen i Bern spesiell vekt på at også indianerne og deres leveområder er blitt gjenstand for stor interesse fra den bioteknologiske industrien.

USA foran - Europa etter?

Et annet problem er søknader som er innvilget på så bredt grunnlag at de i praksis setter konkurrentene ut av spill. Et eksempel er selskapet Agroce-tes, som fikk innvilget patent på gen-modifisert bomull.

Patentet førte raskt til at mange forskningsmiljøer, som tidligere forsket på bedre bomullsvarianter, la ned arbeidet. Dette skjer fordi søknadene blir innvilget på så bredt grunnlag, at det selskapet som har fått innvilget sin patent, i praksis kan nekte konkurrentene å selge sine ferdigutviklede produkter.

I Europa har det europeiske patentkontoret i München foreløpig tildelt patent på en mus, omlag 50 planter og noen tusen gener og mikroorganismer. Et stort antall søknader ligger i øyeblikket og venter på behandling.

Kameratkjøring fungerer dårlig

Statens Vegvesen og de store bilorganisasjonene har lenge argumentert for kameratkjøring i kollektivfelt i Norge. Nå viser det seg at slike ordninger har vært en fiasko i USA.

N&M Bulletin
Jens Petter Toldnæs

Mange byer i USA har, etter press fra veiorganisasjonene, åpnet for privatbiler i kollek-

tivfeltene. Betingelsen er at det er såkalt kameratkjøring, det vil si at det er minst to i bilen. En rapport, utarbeidet av det amerikanske transportdepartementet, konkluderer med at dette ikke har vært noen suksess. Blandingstrafikken har ført til et mer ustabilt kollektivtilbud. I tillegg dokumenterer rapporten et dårligere miljø på grunn av økt biltrafikk.

Daglig leder i Aksjon Nærmiljø og Trafikk, Tore Berge, er ikke overasket av de ameri-

kanske konklusjonene:

– Dette underbygger bare det vi alltid har sagt, sier han i en kommentar til N&M Bulletin. Vegvesen og bilorganisasjoner har mast om slike tiltak i en årrekke uten at det har slått igjennom politisk. Nå må vi kunne regne med at slike forslag ikke lenger vil komme fra faglig ansvarlig hold, sier han.

Oslo Sporveier kommenterer rapportens drøftinger som nyttige, også for norske forhold.

Grønt gir jobb

Økt bruk av miljøavgifter kan gi 2,5 millioner nye arbeidsplasser i EU, viser en ny rapport.

N&M Bulletin
Jon K. Berg

I rapporten analyseres det hvilken betydning et mer miljøvennlig EU vil ha på sysselsetting innen seks områder: energi, transport, industri, landbruk, skogbruk og turisme.

For eksempel beregnes effekten av at energiforbruket blir 20 prosent lavere i år 2020 enn det ville vært uten nye miljøtiltak. Et slikt mål ville koste 160 milliarder kroner. Nettovirkingen på sysselsettingen vil bli 690.000 nye arbeidsplasser, skriver avisen Information.

En forutsetning for at dette skal være mulig, er ifølge rapporten at det skjer en endring av skatter og avgifter i miljøvennlig retning.

Rapporten er laget av European Foundation for the Improvement of Living Conditions i Dublin.

Millionertil regnskog

FNs utviklingsprogram har bevilget tre millioner dollar til et forskningsprosjekt som har som mål å redusere tropisk forørkning som følge av landbruk. En del av programmet er at nasjonale institusjoner skal utrede alternative jordbruksmetoder, skriver The Network.

Dropp klimamålet

Danmarks miljø- og energiminister, Svend Auken, tar til orde for at EU trekker seg fra avtalen som ble undertegnet under Rio-konferansen. – Unionen kan ikke skrive under en konvensjon, og så ikke gjøre lite eller ingenting med det, sier Auken til Reuter.

Veiprising kan bedre bylufta drastisk

Innføring av veiprising vil føre til at lufta i Stockholm ikke lenger er helsefarlig, viser en ny rapport. Forslaget går ut på å dele byen inn i soner, og kreve avgift for bilkjøring om dagen.

N&M Bulletin
Ole P. Pedersen

Rapporten er utarbeidet av Gunnar Eriksson ved Nordplan for den svenske Naturskyddsföreningen. Eriksson foreslår at bilistene skal betale fire kroner hver gang de kjører inn i en ny bysone. Passeringene skal registreres elektronisk, slik at det ikke skal være bomstasjoner som forårsaker køer. Tunge kjøretøyer skal betale 12 kroner for hver sone, skriver

Acid News.

Ifølge forslaget skal veiprisingen bare skje om dagen, og ikke i helgene. Beregningene viser at tiltakene kan redusere biltrafikken i byen med hele 35 prosent på dagtid, noe som vil redusere de farlige luftforurensningene til et helsemessig akseptabelt nivå.

– Det er et politisk mål for Stockholm å redusere biltrafikken med 35 prosent. Det har vært utgangspunktet for meg, og jeg har dimensjonert systemet slik at de politiske målene kan bli oppnådd, forklarer Gunnar Eriksson for N&M Bulletin.

Eriksson sier at byrådet i Stockholm har bestemt seg for å se nærmere på Nordplans forslag. Politikerne skal vurdere sonesystemet på lik linje med andre løsninger for å redusere trafikken i sentrum, som omkjøringsveier. Slike veier har

møtt sterk motstand hos svenske miljøorganisasjoner.

En ting om gangen

Nordplan foreslår at dette veiprissingssystemet blir trinn to i en plan for å redusere biltrafikken i sentrum. Det viktigste i den første fasen er å ha et enkelt system som bilførerene kan bli vant til, for så å innføre det mer omfattende sonesystemet.

– Dette er et interessant forslag, sier Tore Berge, daglig leder i Aksjon Nærmiljø og Trafikk, til N&M Bulletin.

– Denne modellen er mye mer fleksibel enn det å lage fysiske sperringer. Oslo har jo allerede et sonesystem, men det inneholder bare to soner – utenfor og innenfor, og har en kostnadskreven driftsmetode, med sine bomstasjoner.

Berge mener det svenske forslaget vil være enklere enn å

prise bilbruken etter hvor stor trafikk det er, og hvor høy forurensningen er når bilen brukes.

Ikke i Norge

Det svenske forslaget sørger også for at folk som kommer fra andre deler av landet, enkelt kan bruke systemet. Bilførerene kan enten kjøpe elektroniske brikker på informasjonsentre utenfor byen, eller kjøre rett inn til byen, for så å bli fakturert i etterkant.

Odd Larsen ved Transportøkonomisk Institutt (TØI) opplyser at det ikke har vært gjort liknende studier ved TØI som den svenske rapporten.

Oslo kommune og TØI skal etter planen neste år samarbeide om et prosjekt for å se på tiltak for å redusere luftforurensningen fra veitrafikk i Oslo.

Vil endre svanemerket

Naturvernforbundet får støtte for mange av sine krav til miljømerket Svanen. En rapport foreslår klare miljøstrategi, nei til selvfinansiering og etablering av et nordisk samordningsorgan som skal utarbeide kriteriene.

N&M Bulletin
Jonas Brække

I dag har de nasjonale organene for miljømerking hatt en viktig rolle i utformingen av kriteriene. Med en organisasjonsendring vil disse få styrket sin oppgave innen mar-

kedsføring og kompetanse. «Uavhengige forbrukerinteresser og miljøorganisasjoner bør få en sterkere representasjon» i de nasjonale styrene, anbefaler rapporten.

Økologiske prinsipper

Rapporten er utarbeidet av Universitetet i Lund på oppdrag fra Nordisk Ministerråd. Naturvernforbundets Helene Bank synes rapporten har mange positive forslag, og er glad for forslaget om at kriteriearbeidet skal støtte seg på felles, økologiske strategier. De krever at internasjonalt anerkjente økologiske prinsipper som renere teknologi, føre var og redusert ressursforbruk må nedfelles i Svanemerkets strate-

giske mål.

Selvfinansierende mål

Tidligere har Naturvernforbundet etterlyst et slikt langsiktig mål, og har kritisert Svanemerket for at det har vært uforholdsmessig mye opptatt av synlighet i butikkene.

Også kravet om selvfinansiering og kravet til strenge miljøkriterier omtales i rapporten som delvis selvmotsigende, i likhet med det Naturvernforbundet har hevdet tidligere. Naturvernforbundet vil likevel avvente til endringene blir vedtatt før de tar stilling om det kan være aktuelt å gjenoppta samarbeidet med Svanen.

EU-merket våkner til live igjen

EUs miljømerke har ligget brakk siden mars fordi kommisjonen har forsinket arbeidet. Nå sier EU-kommisjonen at den likevel er villig til å forvalte miljømerket i tråd med ministerrådets pålegg.

N&M Bulletin
Jonas Brække

De siste kriteriesettene for toalettpapir, kjøkkenruller og kompostbasert jordforbedring har ventet i syv måneder med å komme på kommisjonens dagsorden. Saken møtte lite motstand blant kommisjonens medlemmer da den tilslutt kom på bordet i oktober. Likevel vedtok representanten fra Jacques Delors' kabinett at behandlingen av miljømerket skulle utsettes inntil videre, uten videre forklaring.

For simpelt

Senere har det kommet fram at kommisjonen ikke fant det rik-

tig at eksempelvis kommisæren for utenriksspørsmål måtte ta stilling til miljømerket.

Kommisjonen mener at en sentral godkjenning strider mot nærhetsprinsippet, og ønsker i stedet å overføre ansvaret til EUs miljøbyrå i København.

En velplassert kilde i EU-kommisjonen mener Jacques Delors og hans menn er redde for å bli gjort til latter ved å knytte sine navn til noe så simpelt som toalettpapir, skriver Information.

Det er også mer enn antydning at kommisjonen har latt seg påvirke av press fra den mektige industrilobbyen. Store deler av industrien ønsker at miljømerket havner på søppeldynge. Årsaken er at merkets vedtekter slår fast at det bare skal gis til de beste 15 – 20 prosent i markedet.

Krasst

Resultatet ble at kommisjonen måtte stå skolerett for miljøvernministrene i EU da de møttes i begynnelsen av okto-

ber. Den greske miljøkommisæren Paleokrassas måtte tåle en av de kraftigste irettesettelsene som noensinne har blitt gitt til en kommisær. Nå ser det ut til at kommisjonen vil gå med på å overlate ansvaret for miljømerket til miljøkommisæren, industrikommisæren og forbrukertjenesten.

Siden medlemslandene vedtok miljømerket for to år siden, har det bare blitt vedtatt kriterier for to produktgrupper, vaskemaskiner og oppvaskmaskiner. Også disse kriteriene for-søkte kommisjonen å utsette i det uendelige.

Da de nasjonale myndighetene som utformer kriteriene innkalte til møte i høst, tok ikke engang kommisjonen seg bryet med å møte opp. Danske myndigheter sammenlikner kommisjonens trening av miljømerket med at den danske regjeringen skulle nekte å gjennomføre Folketingets vedtak.

Nyminister i Tyskland

Utnevnelsen av Angela Merkel som ny miljøvernminister i Tyskland, markerer at landet miljømessig vil satse på Øst-Tyskland. Det sier Wolfgang Schäuble, regjeringens partipresident og fraksjonsleder i forbundsdagen, til Der Spiegel.

Merkel har sittet i Kohls regjering siden 1991, og kommer fra CDU, kristelig-demokratene. Klaus Töpfer har sluttet som miljøvernminister etter sju år, og er nå minister for boligbygging.

Gjenbruk på nett

Nå kan hele verden resirkulere sine varer over datanettverket Internet. Global Recycling Network (GRN) er etablert på verdens største datasystem, og tilbyr bedrifter muligheten for å annonsere for videresalg av ting som skal skiftes ut. På samme måte kan organisasjoner som trenger billige datamaskiner eller kontorstoler, søke etter det hos GRN, heter det i en pressemelding.

Verdens største

Italia har åpnet verdens største solenergiverk. Serrekraftverket, som ligger sør for Napoli, skal gi 3,3 megawatt effekt. Det er nok til å forsyne 2000 husstander med energi, melder nyhetsbyrået Reuter.

Italia håper på å få en prosent av sitt energiforbruk fra sola i løpet av de neste 10 til 15 årene. Selv om Serre er verdens største, klarer verket foreløpig bare å utnytte 11 prosent av solas energi.

— Vårt neste steg er ikke å åpne nye stasjoner, men å gjøre de vi har, mer effektive, sier energiforskerne ved Serre.

Slående protest

Med krav om obligatorisk katalysator, og i protest mot bilforurensningen i Krakow, Polens mest forurensete by, stilte polske miljøvernere nylig ut en bil ved det historiske torvet i byen. Etter noen timer var den utstilte bilen en uidentifiserbar haug skrapmetall. Grunnen var at man for 5000 zloty fikk lov å slå til bilen med en hammer.

Om de polske miljøforkjemperne når fram med sitt krav om obligatorisk katalysatorer mer usikkert. Idag varierer prisen på blyfri bensin og annen bare med få øre. Selv om det polske Miljøverndepartementet skulle nå fram med sitt krav om 15 øres forskjell, vil gjennomsnittlig inntjeningsstid for en katalysator være 22 år. (ZK)

Bruk data – reduser utslippene

Norsk Hydro har redusert sine utslipp fra gjødsel-fabrikken i Glomfjord til det miniale på grunn av nye dataprogrammer. Prinsippene skal også innføres på andre Hydro-fabrikker.

N&M Bulletin
Ole P. Pedersen

På et seminar om informasjonsteknologi og miljø, arrangert av Grønt Arbeidsliv, kom det fram flere eksempler på hvordan bruk av ny teknologi både reduserer reising og utslipp. Televerkets Forskningsinstitutt er blant annet involvert i undervisningsprosjekter og helseprosjekter, hvor samtalen foregår via bildetelefoner, og mellom flere forskjellige steder i landet samtidig.

Martin Standley, daglig leder ved Grønt Arbeidsliv, skisserer en rekke områder hvor bruk av informasjonsteknologi kan tjene miljøet.

- Effektivisert tilgang. Telependling (folk sitter hjemme og jobber, koblet opp til arbeidsplassens dataanlegg), videokonferanser som gjør flyreiser til et times møte i Trondheim eller Oslo overflødig, elektroniske varekataloger og offentlig informasjon tilgjengelig via datanettverk.

- Handling i fellesskap. Bruk av informasjonsteknologi for å styre felles bileie, kompiskjøring, tidstabeller for kollektivtrafikken og felles billettssystem for buss, tog og drosjer.

- Mer ressurseffektiv bruk. Oversikt over enøk-tiltak og returordninger på datanett-

verk.

- Bærekraftig næringsliv. Her er Norsk Hydros nye dataprogram for gjødselproduksjonen det beste eksempelet. Hydro fikk også tildelt «Grønn IT-pris 1994» for sitt dataprogram, som overvåker produksjonen, og som varsler hvis det skjer ting i prosessen som kan føre til økte utslipp. Hydro skal utvikle liknende program for andre av sine fabrikker.

Ifølge Stig Arff, direktør i Den norske dataforening, bruker verden i dag mer på kjøp av varer og tjenester innen informasjonsteknologi enn energi.

– Teknologien gjør det mulig å organisere og utføre arbeidet på en mer miljøvennlig måte enn før, sier Arff. Han spør om informasjonsteknologien kan bety dødsstøtet for den sentraliserte tankegangen.

Takk for
støtten!

Kristiansand Kommune
satser på miljøvern

HALDEN
KOMMUNE

Vestlandsmeieriet

SAUDA KOMMUNE
Sentralbord 0478 30 11
4200 SAUDA

Felleskjøpet
fiskefor as

NORSK RØDT FE
Postboks 4123, 2201 Hamar
Samvæksorganisasjon for 20 000 norske kuberider

AGRO
FELLESLAKTERI

FBAYER GRAFISK

Miljøpapir
for enhver
printer!

Det er fælt i Europa

I en ny statusrapport fra EU-kommisjonen går det fram at Europa sliter med tilsynelatende uoverkommelige miljøproblemer.

N&M Bulletin
Jon K. Berg

Et resymé av rapporten ble lagt fram under ett-årsdagen for

EU's miljøbyrå i København nylig, skriver avisen Information. Resyméet viser at:

- naturens tålegrense for forsurende overskrides for mer enn 60 prosent av arealet
- mer enn 100 millioner europeere hver sommer utsettes for høye konsentrasjoner av bakkenært ozon
- innholdet av nitrat og pesticider i grunnvannet er større i

store deler av Europa enn det EU's direktiver om drikkevann tillater

- europeerne er ansvarlige for en fjerdedel av klodens samlede menneskeskapte CO₂-utslipp
- den gjennomsnittlige europeer produserer omkring 350 kilo husholdningsavfall i året
- det i dag er dobbelt så mange biler i Vest-Europa som i 1970.

Norsk landbruk på bunn?

DEBATT
Kolbjørn Moskvil,
generalsekretær i
Landbrukets forsøksringer

Viser til nevnte artikkel i N&M Bulletin nummer 22.

Vi beklager at det ikke går fram av artikkelen hva som menes med «best» og «verst» når det gjelder bruk av nitrogen som næring for planter. I

en slik sammenheng er det også interessant å få referert de relative forhold mellom nivåer for ulike land. Det har også betydning for folks vurdering at de kjenner til hvilke produksjoner og klimatiske forhold som finnes i de ulike land.

Slik artikkelen er utformet, er den egnet til indirekte å så tvil som det nitidige arbeid ikke minst vår organisasjon har stått

for mht. forbedring av miljøbelastningen fra jordbruket. I påvente av en avklaring om disse spørsmål fra deres side (hvilket vi tillater oss å tvile på vil komme), vil vi nytte vårt PR-budsjett via andre kanaler.

Redaksjonen
svarer

Tallene det vises til, er hentet fra OECD-rapporten «Environmental indicators». Det landet som kommer best ut i bruk av nitrogen, har lavest forbruk per kvadratkilometer jordbruksland. Australia topper her listen (ikke Østerrike som vi feilaktig skrev), med 0,1 tonn per kvadratkilometer jordbruksland. I Norge brukes det 11,4 tonn, mens Nederland er verst med 19,5 tonn.

Vi er enige i at klimatiske forhold vil ha betydning for miljøkonsekvensene av nitrogenforbruket, men OECD har ikke foretatt en slik sammenstilling.

Når det gjelder landbrukets innsats for å redusere nitrogenforbruket, siterer vi fra «Forurensning i Norge 1994», utgitt av Statens forurensningstilsyn: «Gjødslingstiltak skal gi de største reduksjonene i tilførsle av nitrogen til vassdragene. Beregninger basert på årene 1992-93 viser at det er oppnådd relativt små reduksjoner hittil. Dersom gjødslingstiltakene skal gi den forventede effekten må forbruket av gjødsel per arealenhet reduseres sterkt.»

THE LINE OF YOUR CHOICE

Specialized Ro-Ro services
covering

- Europe
- Australia
- New Zealand
- United States
- Far East
- West Africa
- Middle East

The Ultimate Concept
in Liner Shipping
for now and the future.

Wilhelmsen Lines AS
Olav V's gate 5, 0113 OSLO

Bekymret for gass-eksport

Energiminister Jens Stoltenberg og norske oljedirektører er bekymret for at kull og atomkraft skal utkonkurrere norsk gass i EU.

N&M Bulletin
Jon K. Berg

Oljetoppene frykter at EU vil vedta miljøavgifter som favoriserer kull og atomkraft på bekostning av gass og olje. Forslaget om felles CO₂-avgift har lidd skipbrudd i EU. I stedet diskuteres det nå en utvidelse av den felles mineraloljeavgiften. Blir dette strategien framover, vil kull- og atomkraften slippe avgifter. Det at Norge står utenfor EU, øker sannsynligheten for en slik utvikling, uttalte representantene fra oljeindustrien på et presseseminar i Oslo i forrige uke.

– Det er en vedvarende diskusjon i EU om valg av energibærere. I denne prosessen oppstår det sterke lobby-grupper fra kull- og atomindustrien. Vi må ikke undervurdere den kraften disse gruppene vil ha i EU-systemet, sa administrerende direktør i Saga, Asbjørn Larsen.

– Vi ville ikke hatt noen stor mulighet til å påvirke miljøavgiftene i EU selv om vi sa ja. Dessuten har alle EU-landene undertegnet svovelprotokollen, noe som vil tvinge dem til å kutte ned på kullkraften. Jeg er langt mer bekymret for atomkraften, sa Haarstad.

Ikke eksportland

Også Danmark og Nederland er gassprodusenter, men de er ikke eksportland som Norge. Det er derfor uvisst om disse landene kan tale Norges sak i EU i dette spørsmålet.

Energiminister Jens Stoltenberg la til at det er fare for at EU nå vil skatlegge importert energi, som kull, og støtte egenproduserte energibærere.

– I dag bygges det kullkraftverk, og ikke gasskraftverk i Tyskland, sa Stoltenberg.

Lederen i Stortingets energi- og miljøkomité, Ragnhild Queseth Haarstad, avdramatiserte situasjonen.

Regjeringen arbeider nå med en stortingsmelding om innenlandsk bruk av gass. Denne meldingen vil komme til våren, opplyste Stoltenberg. I den meldingen vil bygging av et gasskraftverk bli vurdert. Det er allerede kommet et forslag om bygging av et slikt kraftverk, der all kraften blir eksportert.

Stoltenberg sa at han så med interesse på denne løsningen. I tillegg sa han at regjeringen vurderer gasskraftverk med sikte på innenlands bruk. Grunnen er en forventning om økt etterspørsel etter kraft.

– I denne situasjonen har vi tre muligheter: vi kan bygge ut

vannkraften, vi kan bygge gasskraftverk eller vi kan øke importen, sa han.

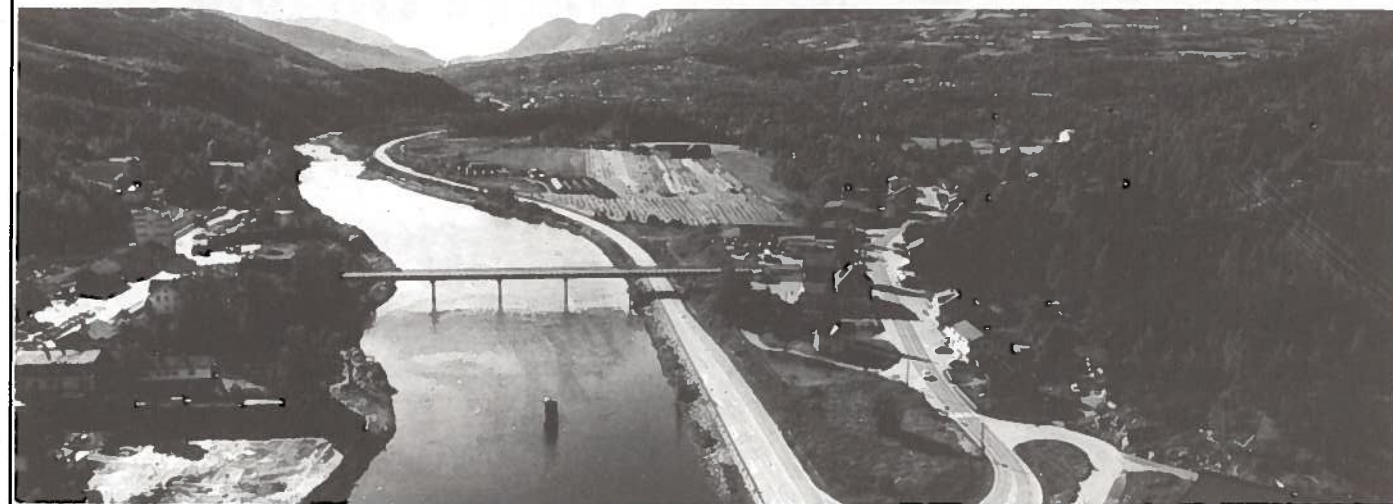

VINJE
KOMMUNE

Norsk Bryggeri- og
Mineralvannindustri Forening
Vi støtter et rent miljø

OGSÅ KRAFTUTBYGGERE ER NATURVENNER

Vi gjør mye for å lege sår:
landskapspleie, arondering, tilsåing av tipper, terskler, utsetting av settefisk m.m.

FHR

Foreningen til Hallingdalsvassdragets regulering
Boks 2481 Solli, 0202 Oslo 2
Tlf. 22 43 50 50

Vandrefalken er reddet i Norge?

Etter 20 års fravær har vandrefalken igjen etablert seg i Norge. Truslene fra miljøgifter er halvert. Nå er det innavi og reirplyndrere som først og fremst kan true arten.

N&M Bulletin
Jens Petter Toldnæs

Vandrefalk står fremdeles oppført under kategori E, i Direktorat for Naturforvaltnings såkalte «rødliste» over truede arter i Norge. Det vil si at arten anses som direkte truet, og at den står i fare for å dø ut dersom de negative faktorene fortsetter å virke.

Allikevel er lederen i Prosjekt Vandrefalk, Odd Fryden-

lund Steen, meget godt fornøyd med den siste tids utvikling for vandrefalken i Norge.

– Vi har befestet en sterkere posisjon for arten, og er meget glade for at vandrefalken nå ser ut til å være reddet, sier han til N&M Bulletin. Steen viser til at situasjonen med hensyn til miljøgifter er vesentlig forbedret i forhold til for noen tiår tilbake.

– Vi har samlet inn ubefructede egg gjennom flere år. Prøvene her viser at mengden klorerte hydrokarboner, altså DDT og PCB, er halvert i forhold til 60 og 70-tallet.

16 par i år

Etter 20 års fravær ble det oppdaget hekkende vandrefalk i Norge i 1981. Disse fuglene stammet fra et svensk avlsprosjekt. Siden dengang har bestanden økt sakte, og etter endt

hekkesesong i år har Prosjekt Vandrefalk registrert 16 hekkende par. 14 av disse parene gjennomførte en vellykket hekking.

Faunakrim truer

Selv om miljøgiftsituasjonen er vesentlig forbedret for vandrefalken, har arten lidd store genetiske tap. Steen er bekymret for at genvariasjonen er snever, og at dette kan gå ut over reproduksjonsevnen i fremtiden.

– Vi fargemerker alle unge slik at vi med teleskop kan lese av nasjonalitet og årgang på hvert enkelt individ. Slik situasjonen er kan vi bare håpe på at det skjer en viss utskifting mellom landsdeler, sier han.

Den andre store trusselen for vandrefalken er reirplyndring. Steen har ved flere anledninger funnet plyndrede falkereir.

– Det er tydelig at rovdyrhaget fremdeles er ganske sterkt hos enkelte her landet, når selv ikke en så liten fugl som vandrefalken slipper unna, sier han. I tillegg finnes det egg-samlere og folk som driver med ulovlig utstopping. Erfaringene Prosjekt Vandrefalk har gjort så langt er at den mest effektive måten å stoppe denne fauna-kriminaliteten på er å video-overvåke reirene.

Nyistid?

En ny klimateori går ut på at Nord-Atlanteren kan oppleve en ny istid. Klimaforsker Stefan Rahmstorf ved institutt for marin forskning ved universitetet i Kiel, sier til Nature at om havsirkulasjonen endrer seg som følge av oppvarming av atmosfæren, kan det få raske og voldsomme konsekvenser.

Miljøkalender

5. – 7. desember: Det 12. internasjonale symposium om elektriske kjøretøyer, Anaheim, USA.

6. – 9. desember: Internasjonal konferanse om klimaforskning. Evaluering og politiske konsekvenser. Maastricht, Nederland.

12. – 13. desember: Seminar i forkant av FNs sosiale toppmøte, Sundvolden. Arrangør: Forum og SID. Mer info: FN-sambandet, 2220 9170.

15. – 16. desember: Møte i Brussel mellom miljøvernministrene i EU.

16. – 17. desember: «100 dager før Berlin». Møte for frivillige organisasjoner i Berlin, arrangert av det tyske NGO-sekretariatet for miljø og utvikling. Tlf: +49 – 228 – 359 704.

1995

1. januar: Frankrike overtar formannskapet i EU.

10. – 13. januar: Verdenskonferanse om biomasse for energi, utvikling og miljø. Havana, Cuba. Arrangert bl.a. av Unesco og FAO. Tlf: +537 – 62 – 6606.

11. – 13. januar: Rensing av drikkevann til EU-krav. Konferanser arrangert av NHO i Bodø, Trondheim og Bergen. Mer info: 2296 5000.

23. – 24. januar: Biologisk mangfold og forvaltning i kystsonen. Seminar i Trondheim, arrangert av Direktoratet for naturforvaltning og Fiskeridirektoratet. Flere opplysninger: Eva Degre, DN, 7358 0548.

31. januar: Miljøbevisst ledelse av industri-bedrifter. Arrangert av NHO, 2296 5000.

9. – 11. februar: Nordisk konferanse om natur og friluftsliv i byens nærmiljø, Asker. Arrangert av Nordisk ministerråd. Mer info: Direktoratet for naturforvaltning, friluftsliv-avdelingen, tlf. 7358 0500.

6. – 17. februar: Internasjonalt forhandlingsmøte (INC-11) i regi av klimakonvensjonen, New York.

13. – 14. februar: Nordisk seminar om retten til fri ferdsel i natur, Oslo. Arrangert av blant andre Friluftslivets fellesorganisasjon, tlf: 6690 0146.

14. – 15. februar: Seminar om spredning av ferskvannsorganismer, Trondheim. Arrangert av Direktoratet for naturforvaltning. Mer info: 7358 0500.

6. – 12. mars: NGO Forum 95, i København.

10. – 11. mars: Vassdragsverntrøff, arrangert av SRN-organisasjonene. Mer informasjon: Tore Brænd, Naturvernforbundet, 2271 5520.

28. mars – 7. april: Første partskonferanse for klimakonvensjonen, Berlin.

Takk for støtten!

RØYKEN
KOMMUNE

Kviteid Kommune
ynskjer å medverke
til å forvalte natur-
arven og det bio-
logiske mangfoldet
på ein god og lang-
siktig måte.

HUSTAD-
MARMOR

Wormald
Signalco as

STEINKJER
KOMMUNE

Teknisk etat
Miljøetaten

ANTIK-INTERIØRET

OSLOs ANTIK-BRUKT
MARKED
700m² med stort utvalg i møbler,
antikviteter, spennende rariteter.
SKØYEN NÆRINGSSENTER,
Drammensvn. 130 • T.: 22 55 71 90.
Ma-fre.: 10-18. Lø.: 10-15

Gjesdal
Kommune

Akva-Ren A/S
Tlf.: 77 69 58 50 • Fax 77 69 58 55
Postboks 2011, 9002 TROMSØ

HELLIK TEIGEN A/S
Jern og metallforretning

Gjenvinning av
bilvrak, hvitevarer,
datautstyr og alle andre
typer stål og metaller.

Hellik Teigen AS

Postboks 2, Loesmoveien 1
3301 Hokksund

Tlf: 32 75 36 22 • Fax: 32 75 44 84

Peter Opsvik as
Pilestredet 27 H
N-0164 Oslo
Norway

JOTUN

Smog dreper

Dødeligheten på grunn av lunge- og hjertesykdommer øker når det er smog i byene, går det fram av en fransk undersøkelse.

Statistikeren Alain Le Tertre ved det regionale helseobservatoriet i Paris har studert virkningene av forurensning i Paris over seks år. Ved ekstra mye eksos («black smoke») i byen, økte frekvensen av hjerteangrep med seks prosent. Astmaangrepene økte med 30 prosent.

En økning av nitrogendioksid (NO₂) på 100 mikrogram per kubikkmeter, samsvarte med 63 prosents økning av antall mennesker som oppsøkte lege på grunn av astma. Økningen av svoveldioksid (SO₂) kom samtidig med 10 prosents økning av antall døde som følge av hjerteangrep, skriver New Scientist.

1 9 1 9 - 1 9 9 4
75 år i
gjenvinningens
tjeneste

Ledende leverandør av miljøteknologi
til prosessindustrien verden over.

Stord International
Et Aker selskap

Naturkalenderen 1995

"Norsk Livsmangfold" er tema for Naturkalenderen 1995, som inneholder flotte fotografier fra vår varierte natur.

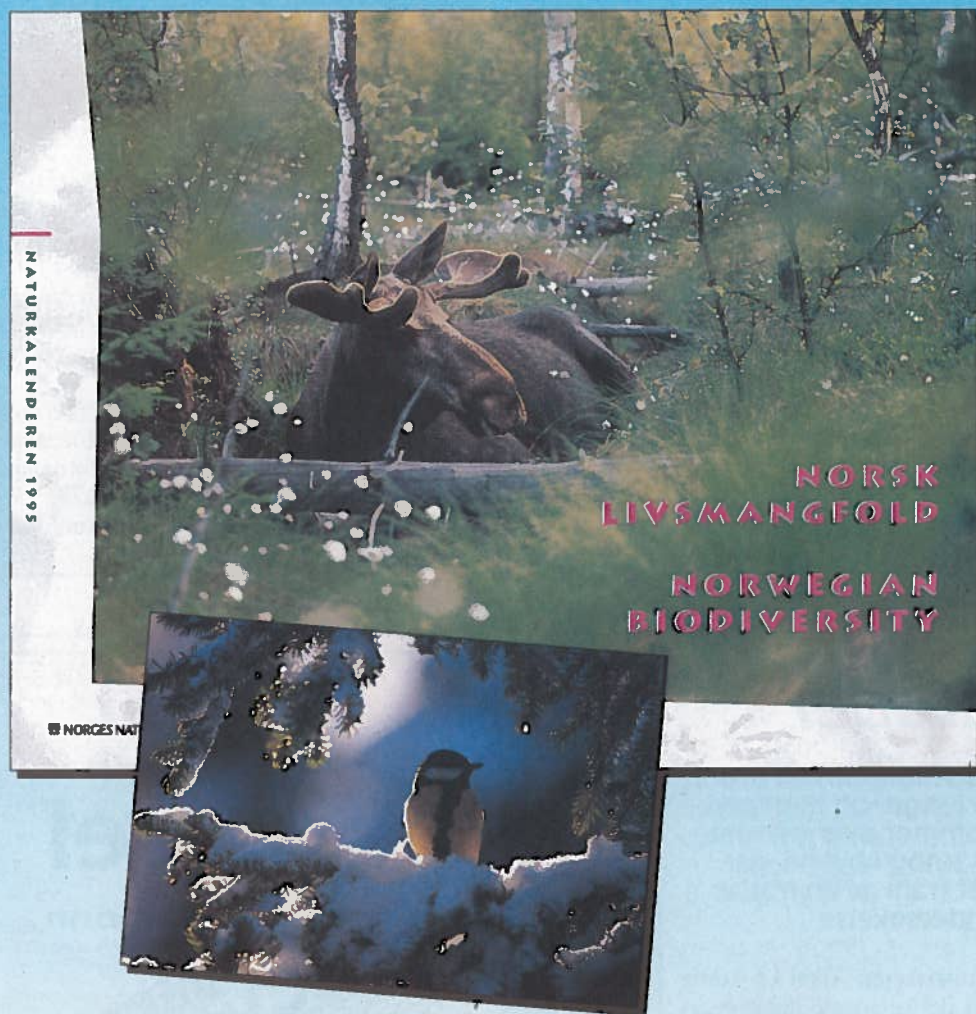
Kalenderen måler 40 x 30 cm og er spiralisert.

Trykket på resirkulert papir. Leveres i eske som evt. kan sendes i posten. Redaktør Arild Ådnem.

Varenr. 0013 kr 115,-

Medlemspris kr 95,-

Ved kjøp av minst 10 kalendere blir prisen kun kr 85,-

Jeg bestiller stk. Naturkalendere.

Jeg er medlem i Naturvernforbundet: ☐ Ja ☐ Nei

Medl.nr.:

Porto/eksp.gebyr på kr 35,- kommer i tillegg på alle bestillinger.

NAVN: _____

ADRESSE: _____

POSTNR./STED: _____

Kan sendes
ufrankert.
Adressaten
vil betale
portoën.

SVARSENDING

Avtalenr.: 109 000/5 Pb.

 **NATURVERN
FORBUNDET**

Grünerløkka postkontor
0505 OSLO